

IN MEMORIAM

EUGENE E. RYAN (1926–2006)

Dana 18. siječnja 2006. u gradu Greenvilleu u Sjevernoj Karolini u 79. godini života preminuo je poznati američki filozof i istraživač grčke, renesansne, talijanske i napose hrvatske filozofije **dr. Eugene E. Ryan** (27. XI. 1926, Chicago, Illinois – 18. I. 2006, Greenville, North Carolina).

Eugene E. Ryan doktorirao je filozofiju na Sveučilištu Gregoriana u Rimu 1962. godine disertacijom pod naslovom: *Pojam Dobra u knjigama Alfa, Beta, Gama i Delta Aristotelove »Metafizike«*. Poslijedoktorske studije svršio je na Oxford University, Engleska. Prvo je bio redoviti profesor na Marshall University, Huntington, West Virginia, a potom na East Carolina University, Greenville, North Carolina. Objavio je preko dvadeset izvornih članaka u poznatim filozofskim časopisima (*Rinascimento*, *Journal of Critical Analysis*, *Argumentation* ...), do hrvatskih časopisa *Filozofska istraživanja* i *Synthesis Philosophica*). U njegovu filozofskome djelu ističu se dvije monografije: *Pojam Dobra u knjigama Alfa, Beta, Gama i Delta Aristotelove »Metafizike«* (The Notion of the Good in Books Alpha, Beta, Gamma and Delta of the Metaphysics of Aristotle, Copenhagen, Munksgaard, 1961; objavljena i u španjolskome prijevodu u Meksiku, 1969) i *Aristotelova teorija retoričke argumentacije* (Aristotle's Theory of Rhetorical Argumentation, Montreal, Editions Bellarmin, 1984). Napisao je brojne prikaze članaka i knjiga u prestižnim časopisima koje obrađuju Aristotelovu, Platonovu i Petrićevu filozofiju. U svojoj plodnoj sveučilišnoj karijeri profesor Ryan bio je prvo pročelnik Odjela za filozofiju (1979 – 1983) u okviru *Fakulteta umjetnosti i znanosti* (College of Arts & Sciences) u kampusu *Sveučilišta Istočna Karolina (ECU)* te potom dugogodišnji dekan istog fakulteta (1984 – 1990).

Zadnjih desetak godina života profesor Ryan posvetio je temeljitom istraživanju djela i života Frane Petrića, promovirajući istodobno hrvatsku filozofiju, znanost i kulturu u SAD kao nitko prije njega do tada. Razlog ovome nekrologu u hrvatskom znanstvenom i kulturnom sustavu jesu Ryanova

dokazana ljubav i zasluge prema Hrvatskoj, napose prema Cresu, rodnome gradu slavnog renesansnog hrvatskog filozofa, kozmologa i polihistora **Frane Petrića** (Cres, 25. IV. 1529 – Rim, 7. II. 1597). Prvi put je E. Ryan u Cres došao u srpnju 1996. na peti međunarodni simpozij »Dani Frane Petriša« koji su te godine bili posvećeni temama »Platon-Platonizam-Petriš« (stalna tema) i »Lijepo u prirodi i umjetnosti« (glavna tema simpozija). Sve nas je iznenadio i zadivio svojim entuzijazmom za Petrićevu filozofiju, prezentirajući briljantno tada rezultate svojih istraživanja pod naslovom: *Svrhovitost, red i ljepota u »Discussiones Peripateticae« Frane Petrića*. Potom je, uz rijetke izostanke, bio redovitim sudionikom *Dana Frane Petrića* dolazeći u Hrvatsku i Cres svake godine, njegujući kontakte s filozofima i znanstvenicima koje je u Cresu upoznao. Uvijek je dolazio s referatom i novim interpretacijama Petrićeve filozofije, a od 1996. bio je član Programskog i/ili Organizacijskog odbora *Dana Frane Petrića*. Sam E. Ryan smatrao je prijelomnim međunarodnim interesom za istraživanjima Petrićeva djela i života događaje u 1977. godini, kada su hrvatski, talijanski i američki znanstvenici i filozofi povodom obilježavanja 400. obljetnice Petrićeve smrti u Ferrari i Cresu počeli intenzivno surađivati i zajednički otkrivati suvremene vrijednosti Petrićeve misli. U karakterističnome razgovoru za »Novi List« (pon. 27. rujna 2004, *Kultura*, naslov priloga: *Moć Petrića i moć Cresa*) s osvrtom na međunarodni simpozij *Dani Frane Petrića* svake godine u Cresu, E. Ryan je karakteristično izjavio da je »posebnost u tome što se sve to događa u rodnom gradu i zavičaju renesansnog filozofa što ovom znanstvenom skupu daje posebnu duhovnost, u ljepoti otoka i prijateljskim odnosom otočana, a Cres mu je svakim dolaskom sve ljepši.« Nismo ni slutili da će njegovo sudjelovanje u *14. danima Frane Petrića* krajem rujna 2005. biti i posljednje. Kao i svake godine iznajmio je u Cresu bicikl i uživao u prirodnim ljepotama i duhovnoj moći otoka, s najvećim angažmanom u radu simpozija kao član Programskog odbora za glavnu temu *Teorija relativnosti i filozofija* (Povodom 100. obljetnice Einsteinove specijalne teorije relativnosti) i kao član Organizacijskog odbora čitavog skupa. Jedan je od onih sudionika koji su pokušali povezati Petrićeve ontološke pojmove i njegovu sliku svemira s Einsteinovim revolucijama u fizici i filozofiji 1905. Autor ovog nekrologa zahvalio se profesoru Ryanu, u posljednjoj komunikaciji elektroničkom poštom s njim na početku nove 2006. godine, na njegovu članku što ga je poslao za objavljivanje u zborniku simpozija održanog na Cresu 2005. godine. Simpozij su resile *sine ira et studio* rasprave usmjerene na Einsteinov način mišljenja i njegove znanstvene revolucije u fizici, te na

Einsteinovu percepciju svijeta i čovjekovu ulogu u njemu. Po prvi put su, tijekom ovog simpozija, povezani Petrićevi glavni ontološki pojmovi i njegova filozofska slika svijeta iz kasne renesanse s Einsteinovim revolucijama u fizici i filozofiji u 1905. i njegovom znanstvenom slikom svemira. Zato smijemo reći da su *14. dani Frane Petrića* ušli u kronologiju pod naslovom *Albert Einstein i Dani Frane Petrića*. Kao predsjednik Programskog odbora i urednik zbornika simpozija, autor ovog nekrologa drži da velike zasluge rezultatima simpozija pripadaju i Eugenu E. Ryanu. Njegov članak je već obrađen za objavljivanje u budućem zborniku u I. tematskome skupu: »O 100. obljetnici Einsteinove teorije relativnosti, naslijede Specijalne teorije relativnosti, njezina moderna znanstvena i filozofska poimanja«. U ovoj prigodi objavljujemo naslov i sažetak posljednjeg Ryanova rada: Eugene E. Ryan, Professor Emeritus of Philosophy, Greenville, East Carolina University: »Reflections on *light and time* in the philosophy of Franciscus Patricius and in the 1905 paper of Albert Einstein *The electrodynamics of moving bodies*« (»Refleksije o svjetlu i vremenu u filozofiji Frane Petrića i na temelju članka Alberta Einsteina iz 1905. *O elektrodinamici tijela u gibanju*«). Sažetak toga rada jest: »U svojim člancima iz 1905, u kojima zasniva temelje Specijalnoj teoriji relativnosti, napose u *Zur Elektrodynamik bewegter Körper* (*O elektrodinamici tijela u gibanju*), A. Einstein promišlja tri pojma koja su od vrhovne važnosti u filozofiji Frane Petrića (1529 – 1597): vrijeme, prostor i svjetlo. Ovo istraživanje predstavlja pokušaj usporedbe značenja ovih triju pojmova onako kako su ih ova dvojica autora zasnovala, napose onog o pojmu vremena. Upereno je još rasvjetljavanju potpunosti uvida filozofa iz 16. stoljeća kao i, možda, pojašnjavanju nekih filozofijskih dimenzija spomenutih pojmova samih.«

Izuzetno vrijedna faza Ryanova istraživanja Petrićeve filozofije rođena je iz njegovih prethodnih interesa za renesansnim tumačenjima Aristotelove filozofije. Ryan je jedan od najzaslužnijih filozofa iz inozemstva za suvremenu recepciju Petrićevih djela u svijetu. Njegove su zasluge, ponajprije, u vrijednim modernofilozofskim istraživanjima temeljnih pojmova, ideja i pitanja u Petrićevoj filozofiji. Ryanovi članci dragocjen su doprinos reafirmiranju Petrićeve misli i onih Petrićevih pojmova, stavova i dokaza koji i u modernom filozofskoznanstvenom obzoru imaju svoje mjesto i ulogu. Ryan je oblikovao iscrpne web stranice o Petriću, Petrićevim djelima i najvažnijim međunarodnim događajima (konferencijama) posvećenim F. Petriću. Na adresi <http://core.ecu.edu/phil/ryane/fphp.htm> mogu se vidjeti razni podaci s interesantnim hipervezama na djela i suvremene događaje povezane s veli-

kim hrvatskim neoplatoničarom i renesansnim polihistorom. Navodimo, po našem mišljenju, najvažnije Ryanove radove o Petrićevoj filozofiji: »Finalnost, red i ljepota kod Aristotela i u *Discussiones peripateticae* Frane Petrića« (hrvatski prijevod članka: »Finality, order and beauty in Aristotle and in the *Discussiones peripateticae* of Franciscus Patricius«), *Filozofska istraživanja* **64**, god. 17 (1997), sv. 1 (173–180); »Torquato Tasso e Francesco Patrizi nella cotroversia cinquecentesca sulla poesia«, *Torquato Tasso e l'Università*, a cura di W. Moretti e L. Pepe, Leo S. Olschki, Firenze, 1979, pp. 213–226; »Izvornost Lux dokaza za opstojnost Boga kod Frane Petrića« (hrvatski prijevod članka »The Originality of the Lux Argument of Franciscus Patricius for the Existence of God«), *Filozofska istraživanja* **68**, god. 18 (1998), sv. 1 (5–15), izvorna engleska verzija objavljena u: *Zbornik radova VI. međunarodnog filozofskog simpozija »Dani Frane Petrića«*, Hrvatsko filozofsko društvo i grad Cres, Zagreb 1999, str. 81–93; »Stvaranje *ex nihilo* u Nova de universis philosophia Frane Petrića« (hrvatski prijevod članka »Creation *ex nihilo* in the *Nova de Universis Philosophia* of Franciscus Patricius«), *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, XXV, br. 1–2 (49–50), Zagreb, 1999, str. 9–27. U uglednome međunarodnom časopisu *Synthesis Philosophica*, koji izlazi u Zagrebu, E. Ryan je objavio članak o Petrićevu poimanju vremena: »Franciscus Patricius on Time: New Insights into an Ancient Question« (»Frane Petrić o vremenu: novi uvidi u staro pitanje«), *Synthesis Philosophica* **32**, vol. 16, fasc. 2 (2001), pp. 243 – 265. Međunarodno najpoznatiji Ryanov članak o Petrićevoj filozofiji jest: »The Panaugia of *Franciscus Patricius: From the Light of Experience to the First Light*«, objavljen u međunarodno prepoznatoj knjizi *Francesco Patrizi filosofo platonico nel crepuscolo del Rinascimento*, A cura di P. Castelli, Firenze, Leo S. Olschki editore 2003, pp. 181 – 215.

Na tragu međunarodnih aktivnosti o promociji Petrićeve filozofije pokojni profesor emeritus Eugen E. Ryan je zajedno s autorom ovog članka potaknuo pisanje članka–natuknice o Frani Petriću u *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (izd. 2004). Velika natuknica (Entry) o *Frani Petriću* iz pera filozofa i povjesničara znanosti Freda Purnella dostupna je i na Internetu: <http://plato.stanford.edu/entries/patrizi>. Purnellov rad se oslanja velikim dijelom na najnovija istraživanja hrvatskih filozofa i znanstvenika koja su nastala u sklopu međunarodnih *Dana Frane Petrića, Cres, Hrvatska*, koji se neprekinuto održavaju već četrnaest godina. E. Ryan se iskreno veselio ponovnom dolasku u Hrvatsku u 2006. na jubilarne *15. dane Frane Petrića*, a napose u tome sklopu i prvom dolasku u Šibenik koji ga je privlačio svo-

jom ljepotom i poviješću. Trebao je kao recenzent sudjelovati u prikazu 3. izmijenjenog izdanja *Uvod u modernu kozmologiju i filozofiju* (autor T. Petković, gradska knjižnica »Juraj Šižgorić« i »Element« Zagreb, 2006), prikazavši vrlo interesantno već prethodna dva izdanja. Iznenađna smrt srušila je oba plana, ali trajno ostaje sjećanje na njegove velike rezultate i priloge hrvatskoj filozofiji i znanosti.

Eugene E. Ryan bio je privržen obitelji, supruzi i dvjema kćerima. Njegova iznenađna smrt njima najteže pada. Sahranjen je 21. 1. 2006. u Greenvilleu u Sjevernoj Karolini, uz katolički ispraćaj i ulomke iz talijanskih opera. Svima koji su ga u Hrvatskoj poznavali ostaje u mislima i u srcu.

Tomislav Petković